

DE VULNERIBUS
IN CAPITE TAM EX
incisione quàm ex contusione
factis, quæ tamen ultra pericra-
nium sive almocati non penetra-
verint.

CAP. I.

Nemo profectò ex auctoribus
iis qui nostra ætate curando-
rum vulnerum rationem do-
cuere, aut melius aut plenius
quam Joannes Vigensis iudicio nostro
scripsit: cuius nos & doctrinam & artem
cum primis probantes, nonnulla tamen
quæ brevius & certius expediri possint,
quantum diligenti studio, longo usu,
Deo id præstante, hujus & aliorum
inventis addere conabimur. Igitur vul-
nerum in capite ut varia ratio, sic alia
atque alia curatio est. Vnum namque
genus eorum, est, quæ vel gladio vel
aliis ad scindendum comparatis instru-
mentis fiunt. Alterum verò, eorum est,
quæ vel fuste, vel malleo, vel conto,
aut saxo, aut alio denique casu accipiun-
tur. quod genus in vniuersum contusio-
nem dicimus. Ex his quædam majora,
quædam verò minora sunt, atque aliis
alta figuris habitudinibusque notantur;
A quæ

2 DE CURAN. VULNER.

Indocti
chirurgi
aliquan-
do fal-
sam opi-
nionem
habent.

Cum
Cra-
nium de-
teganr.

quæ tamen omnia ultra pericranium non pertingunt : atque ad hujusmodi curanda vulnera vel tonsores vel chirurgi plerunque indocti accersiri solent : quibus illud in primis commune omnibus ferè est, ut vulnera omnia, quæcunque in capite fiunt, magna crucis figura incisa, adaperiant, & (ut illorum verbo utar) manifestent ; atque cranium ipsum detegant. Deinde vulnus omne id quod ab ipsis factum est, intinctis ovorum albo stupis & lychnis constipent, perinde quasi capitis os vel fractum vel incisum fuisset. Hujus verò erroris causa est commune quoddam apud illos nullo certo illustri auctore præceptum, quo vulnera capitis universa manifestari atque aperiri oportere tradunt ; ut in secunda curatione ; an capitis os fractum incisumve fuerit, cognoscatur. Ex quo istorum errore multis qui sic affecti sunt, afferuntur incommoda. Imprimis enim curationem tardio-rem ac longiorem effici necesse est. Namque secundum artem, curata octavo vel ad summum decimo die bene haberent, quamvis quantitate magna essent. Contra isti vix altero vel tertio interdum mense curant, cujus etiam vitii Galenus Thessalum arguebat 4. methodi. Præterea vulnus ad cranium usque ape-

aperientes, ægrotum ipsum in summum vitæ discrimen non rarò conjiciunt: quippe non exiguam ossis partem aëre frigido tentante corruptam extrahi hoc modo curatis necesse sit: quod quidem os neque corruptum aliàs, nec incisum fuerat. Namque eam in omni humani corporis osse superficiei partem, quam aër attingit, corrumpi necesse est. Nec rarò evenit, ut non superficies modò, sed ipsum os totum secundum crassitudinem corrumpatur, ultra id, quod à circum ambiente aëre tentatum fuerat: accedit enim ad aëris incommoditatem illa digestivorum ac varii generis olei copia quam adhibent, cum ab ipsis an concocta vulnera sint, necne, prorsus ignoretur. Quam quidem ob rem nos ut tantæ prolixitati totque incommodis occurramus, curandi rationem doctissimis antiquorum & nostri temporis Chirurgis probatam subjungemus: addito medicamento quodam à nemine hætenus tradito, cujus admirabilem efficaciam experiri cuilibet licebit. Atque primum quidem omnium de vulneribus simplicibus quæ scindentibus fieri solent instrumentis, ut gladio, pugione, & similibus: deinde de altero genere differemus.

Igitur an capitis os fractum, an incisum

4 DE CURAN. VULNER.

sum sit, ut non incerta coniectura dignoscamus, is qui vulnus habet, imprimis rogandus est, quonam instrumento sit vulneratus; num simul ut acceperit, in terram corruerit, an mente fuerit commotus. Quod si ad cranium vulnus non pertinuerit, tonsis primùm circumiacentibus capillis, caro carni, cutis cuti, quàm fieri possit aptissimè, committenda est.

Id si citra acus usum fieri possit, fuerit profectò commodissimum. Quod si longitudine magnum vulnus fuerit, aut acuti oportebit. aut filo tantum longiori vulnus est alligandum, modò id loci ac situs commoditas admittat, idque fiet vulneris ipsius labris aptissimè conjunctis. Atque hæc profectò alligandi forma in omni vulnerum generè, ubi commodè exerceri possit, mihi vehementer probatur.

Namque diductæ carnis labra & partes hoc modo melius cohærent. Hoc ubi expeditum fuerit, si vulnus grandiusculum sit. in partem illius inferiorem flammula *ex tenuilino* ovi albo intincta inferatur instrumento illo quod tenta vulgo dicitur, additis super vulnus lineis peciis duplicibus ovi albo similiter intinctis, deinde vulnus non plurimis fottum pannis alligetur, atque ita usque ad sequen-

sequentem diem sinatur. Neque verò in tertium diem, ut mendosè à nonnullis fit, curationem differri tutum est. In secunda verò curatione neque digestivis ullis, neque rosaceo opus est, qualia vulgo in usu esse solent: magis enim nocuisse quàm profuisse, diuturna ac certa observatione nobis est compertum. Neque verò ad hoc solum, sed ad omnia etiam genera hujusmodi digestivorum usum supervacaneum existimamus. Erit autem hæc certa curatio. Paretur petia ex emplastro illo quod à Vigone in antidotario descriptum est, hoc modo:

Rx. Olei rosati omphacini & completi

ana. ℥ ij,

olei mastichini, olei myrtini ana ℥ j.

pinguedinis hircinæ ℥ j. ℞.

succi Bethonicæ ℥ j.

Bulliant omnia simul usque ad consumptionem succorum, deinde colentur:

& colaturæ addatur,

masticis ℥ x. gummi elemij ℥ vi.

terebinthinæ ℥ ij. ℞.

Ceræ albæ quantum sufficiat: iterum ad ignem bulliant parum & fiat cerotum in bona forma.

Simul etiam cum hoc maximus usus erit linimenti cujusdam à nobis inventi, cujus ea vis est, ut concoquat, digerat, mundificet, atque carnem etiam indu-

Hoc item præcipit Hippocrates lib. de articulis potissimum ubi inflammatio timeatur. lege lib. de officina medici.

De Certa vulnerum curatione.

6 DE CURAN. VULNER.

Nota
quod
duplici-
ter fit
hoc lini-
men-
tum,
aliquan-
do cum
empla-
stro de
gummi
elemii,
aliquan-
do cum
gummi
elemii.

Line-
mentum
inducan-
tia Car-
nem.

cat, cujus certissimi in omni periculo
faciendo usus, nunquam me pœnituit:
& cui omnes ij quicunque fuerint ex-
perti, balsami nomen non immeritò
fecerint. Ejus autem illa descriptio est.

*R̄. Terebinthinæ claræ & emplastri de gum-
mi elemii ana ℥ i. ℞,*

Pinguedinis castrati ℥ ij.

pinguedis porcine antiquæ ℥ i.

Liquefiant ad ignem, & fiat linimentum.

Hoc linimento, quoties usus erit, ad
ignem liquefacto, gallinacæ plumæ
extremo vulnus leviter inungitur: deinde
Cerotum, cujus jam nobis facta mentio
est, toti vulneri sine ullis lineis filis est
imponendum. Igitur sequenti die con-
fecti, & satis commodè concocti puris
copiam invenies. Quod si post primos
dies largior puris copia fuerit, bis singu-
lis diebus vulnus curari oportuerit. Ne-
que verò linimenti hujus vis satis laudari
potest. Nam præterquàm quòd commo-
dissimum pus conficit, membrum ipsum
ultra id quod naturæ ac medicinæ ratio
postulat, vel inflammari vel apostema
admittere non sinit: neque etiam locum
aliis ex partibus hiare aut aperiri patitur;
quod sæpe in minoribus etiam vulneri-
bus accidit: ejusmodi autem accidentia
difficilius plerunque quàm vulnus ipsum
curantur: adde etiam quòd hujus me-
dica-

dicamenti virtute minimum dolorem ægroti sentiunt ; & curatio multo maturius & commodius perficitur quàm si aliis qui descripti sunt modis paretur.

Quæ verò vulnera, vel saxo, vel fuste, vel casu facta fuerint, neque tamen in ossè læsionem habere videantur, hoc modo curabimus.

Primum aqua vitæ laventur, aut vino ex myrrha, thure vel sarcocolla decocto, quatenus hoc modo immunditia omnis abstergetur, quæ ex saxo aut pulvere aut temerè affuso & concreto sanguine fuerat contracta. Confert etiam eadem lotio ad carnem citiùs inducendam. Hoc itaque modo loti vulneris labra, quemadmodum superius diximus, sunt conjungenda: quæ si diducta adeò videantur ut conjunctioni resistent, pulvinis triangularibus vel quadratis iisdem ovi albo intinctis utendum est: additis lineis peciis, quales antea descripsimus, cum de vulneribus gladio factis diceremus. Quod si neque hoc modo conjungi vulneris partes patiuntur, acu filoque uti expediet, & vulnus ipsum consuere, orificio inferius relicto, quò excrementa (si vulnus magnum fuerit) purgentur. Postera deinde die curatio eodem modo ineatur, quo in vulneribus incisione factis iniri oportere docuimus; labris

§. DE CURAN. VULNER.

videlicet balsamo illo nostro leviter inunctis, atque emplastri pecia superposita: Namque his duobus remediis vulnera omnino usque ad cicatricis obductionem curantur.

Grandioribus verò vulneribus opportunè, ut diximus, confutis locus in inferiori parte apertus est relinquendus, quò tenuis è lino flammula inferatur: eam autem flammulam balsamo nostro intinctam in secunda & in cæteris deinceps curationibus adhiberi oportet: emplastrum verò quod impositum fuerit, bis per singulos dies abstergendum est. Porro cum vulnus probè digestum esse cognoscetur; cognoscetur autem non ex pure, sed ex sanie bona jam ex orificio manante; flammula opus non erit, sed ceroto sive emplastro sæpius absterfo.

In quibus autem contusionibus nullum vulnus præter tumorem vel carnis mollitudinem fuerit deprehensum, nec ulla rupti ossis suspicio accesserit (id autem ex commemoratis jam signis & diligentis chirurgi iudicio est petendum) curationem hoc modo fieri expediet, *albo ovi vehementer agitato olei myrtini unciam, & myrtini pulveris ℥ item unam addito*, atque hæc optimè simul agitata in linea stupa quam prius aceto, & aqua æquali portione intinxeris, manu-

In contusione
valet.

nuque compresseris, extendito hanc stupam, cum his fomentis loco affecto imposito, & postera die ex divino beneficio bene habebit: quod si nondum omnino sanatum esse judicaveris, idem remedium iterum repetito, quod bis impositum quantumvis magnam contusionem curabit.

A N N O T A T I O.

Igitur vulnerum in capite] Cum multe sint eorum vulnerum que in capite infliguntur, rationes sive indicationes; ut que à loco particulari capitis sumuntur, & que ab adjunctis colliguntur symptomatis dolore, intemperie, phlegmone (ut tertio methodi medendi Galenus tradit) que ab προνοουμένων, sive antecedentibus capiuntur, obviae sunt maximè, & in curatione sunt primæ. tales proponuntur ab auctore; dum que telo fiunt vulnera, primo divisit: que certè telorum consideratio, tanti apud Hippocratem fit, ut noxas inde metiatur, & æstimet. Dixit enim ea vulnera que gladio, vel acuto telo fiunt, aut solùm carnem denudare; aut ita os findere, ut noxa & vulneris sedes idem plerumque sint: magis tela orbicularia gravia, teretia, obtusa, os deprimere, findere, collidere; unde in his sollicitum de rima vult, in iis non nisi raro.

Namque secundum artem] Nec mirum, simplicia enim vulnera curanda proponuntur; quæ eò citiùs coalescere debent, quò magis siccum est caput, & aliorum membrorum minùs redundantias in se recipit.

Accedit illa digestivorum copia] Quanta detrimenta his oleorum generibus accipiant egri, dici non potest: nam bonam carnem putridam reddunt, curationem producunt, & in varia discrimina egros perducunt; etenim madefacientia non modò ulceribus capitis, sed in aliis omnibus vitanda sunt, quum non prius quàm siccescant vulnera, ad sanitatem perducuntur, ut scripsit Hippocrates lib. περὶ ἰκκῶν.

Igitur an os fractum sit] Hæc apud Hippocratem leguntur copiosè lib. περὶ τραυμάτων, & Galenum sexto Therapeutices, Aeginetam, & Celsum lib. vj. ad quos lectorem remitto.

Quod si] Si vulnus acceptum ad tantam magnitudinem percussim, cæsive inflictum est, ut sola deligatura oræ ipsius nec committi, nec adduci possint, sutura, aut fibulis (quas ἄγκυρῆς vocant) eas ipsas oras adducendas præcipit Galenus tertio methodi.

Ex tenui lino albo ovi] Usus communis obtinuit, ut recentibus hujusmodi vulneribus ovi candidum aliquandiu agitatam ex levi stupa exceptum admoveatur, nec ab re, cum sanguinis profluvium supprimat, dolo-

rem sedet, refrigeret, & phlegmonas fieri prohibeat, ut est auctor Galenus lib. 11. de Simpl. medicam. facultatibus.

In secunda curatione] Rosaceo opus non est, quia sine alio symptomate, simplex est unitatis solutio: ubi tamen aut dolor aut inflammatio timetur, adhiberi solet, ut lib. 4. Paulus ait, & Galenus secundo $\alpha\gamma\tau\omicron\tau\epsilon\varsigma$, rosam, & rosaceum approbat.

Omnia genera] Videlicet ovi vitellum, therebintinam & rosaceum: de ultimo diximus: Vitellus ulcus diutinum & sordidum reddit: resina nonne ab Hippocrate (in libro de articulis) ubi ulcus est, expellitur? Præterea universa hæc miscella emplastica Galeno est, quæ omnis putrefaciendi, laxandi, & pus movendi vim habet.

Lenimenti cujusdam] Lenimentum ab auctore inuentum est egregium, atqui in eo vulnere maxime, quod aut cum contusione, dolore, inflammatione fuerit conjunctum; etenim dolorem sedat suillus adeps, & quia vetustate rancidus fit; ea ratione abstergendi insignem vim habet.

Primum aqua vitæ] Ita Arnoldus cruenta & recentia vulnera aqua vitæ abluta celerrimè ad sanitatem perducit.

Curationem hoc modo] Plures sunt in contusione indicationes servandæ (ut Galenus ait 14. methodi medendi) inter has potissima, dolorem sedare, & parti læsæ, ne

fluxionem recipiat, robur adferre, unde observatum est communi usu, ovi album cum myrtillis adhibere. ita Lanfrancus, & Rasis, verum rosaceo primo perfundunt.

DE CONTUSIONE

cum fractura ossis, sine apparente vulnere.

CAP II.

SI nullo vulnere apparente cranium læsum subesse judicetur (id verò iudicium, ex hominis casu & mentis motione & consequenti vomitione sumitur) addita interdum oculorum caligine; sumitur etiam iudicium ex notatione fustis vel saxi, quo petitus homo est, ex loci, unde instrumentum emissum fuerit, distantia, ex viribus, animi ira, atque impulsu ejus qui percusserit. Nam qui ira percitus, & nullo metu retardatus, adversarium ferit, majores multo atque validiores vires adhibet.

His igitur atque similibus animadversionibus an cranium læsum fuerit. facile judicatur: id quod non obscure Avicenna docet, fen 5. tractatu 3. & primo de fractura cranii. Multoties, inquit accidit ut findatur cranium, & non findatur cutis, imò apostemetur & tumefiat caro, & cutis quæ est super cranium. Atque illud